

Referat despre Proza lui Eminescu

Proza nu s-a bucurat de o receptare atat de rapida ca poezia, din mai multe motive:

- a.) unele proze au ramas in manuscris
- b.) prejudecata, ca un mare poet nu poate fi in acelasi timp si un mare prozator
- c.) poezia, prin lirismul si muzicalitatea ei deosebita s-a bucurat de o receptare imediata in comparatie cu proza, care presupune un anumit nivel de cultura si de intelegere

Unii critici literari considera ca proza, nefiind destinata publicarii imediate, ferita deci de cenzura, prezinta un Eminescu mai autentic, mai apropiat in directia omenescului.

In receptarea critica a prozei eminesciene doi critici literari, Gerorge Calinescu si Eugen Simion si-au adus o contributie importanta punand in valoare calitatile indiscutabile ale acestor proze.

Parerea unui critic literar, potrivit careia ar fi trebui sa renuntam la partea teoretica, la ideile filozofice, este total gresita, pentru ca proza lui Eminescu nu poate fi conceputa fara fundamentul ei filozofic.

Proza reprezinta un domeniu relativ autonom, capabil sa fiinteze in sine; numeroase elemente alcatuiesc impreuna cu poezia un univers convergent: preocuparea pentru filozofie, tema geniului, a inadaptatului romantic, care cauta mijloace de evadare, visul, calatoria cosmica, dragostea si natura, elementul neptunic, interesul pentru mit si folclor, etc.

Proza se individualizeaza insa prin cateva dimensiuni specifice, esentiale:

- a.) dimensiunea intelectuala, rezultat al interesului pentru filozofie, pentru concepte abstracte;
- b.) dimensiunea fantastica, foarte bine realizata, evidentiaza un mod personal, eminescian de a concepe si de a trata fantasticul;
- c.) dimensiunea romantica - proza lui Eminescu este esential romantica prin problematica, motive, tipologie;
- d.) dimensiunea realista - este si ea bine reprezentata, pentru ca personajele lui Eminescu duc cu ele chiar in cele mai fantastice aventuri consideratii sociale, politice

Proza lui Eminescu reprezinta in evolutia prozei romanesti un moment de discontinuitate in continuitate, in sensul ca inaugureaza doua coordonate fundamentale: filozofica si fantastica intr-o proza anchorata de la inceputurile ei pe o solida dimensiune realista.

Aria prozei eminesciene este variata, mergand de la romanul social si istoric (Geniu pustiu) la nuvela fantastica si filozofica (Sarmanul Dionis; Avatarii faraonului TIÃI; Arhaeus) sau pana la fiziologii, evocari realiste (La curtea cuconului Vasile Creanga; Aur, marire si amor; Mos Ionsif; Parintele Eronache Chiselita), pana la basmul cult (Fat-Frumos din lacrima).

Din punct de vedere al tehnicii, al compozitiei, se remarca varietatea acestor proze; astfel Geniu

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

pustiul poate fi considerat un jurnal romantic, La aniversara este in fond o schita, Archaeus si Mos Iosif sunt dialoguri filozofice, Contrapagina este un eseu, Sarmanul Dionis se bazeaza pe ambiguitatea discursului narativ, etc.

Proza eminesciana aduce o problematica noua, o tipologie diferentiata, o tehnica compozitionala, variata; chiar daca nu se ridica la valoarea poeziei, ea are o valoare in sine, autonoma, care ii impune originalitatea nu numai in literatura romana ci si in proza romantica universala.

-Dimensiunea intelectuala, filozofica-

Einescu cultiva o proza de idei a carei principala caracteristica este vibratia intelectuala data de dezbaterile unor probleme fundamentale ale existentei umane: viata, dragoste, moarte, misterul genezei, migratia sufletelor, etc.

Substratul filozofic, ideatic al prozelor este evident, fie sub forma unui preambul filozofic, fie sub forma unor simboluri filozofice dezbătute in continutul nuvelei.

A face abstractie de aceste idei filozofice (Livi Rosu) ar insemna o minimalizare a valorii acestor proze, pe de alta parte ar fi exagerat gresit sa consideram aceste proze, ca simple ilustrari ale ideilor lui Kant, Hegel, Schopenhauer sau Fichte. Eminescu, prin interesul pentru filozofie, pentru abstractiuni, a asimilat creator ideile filozofice nuantandu-le personal.

Toate celelalte motive ale prozei sunt subordonate dimensiunii filozofice.

Aceste proze trebuie neaparat puse in legatura cu cunoasterea prozei romantice germane reprezentata de Novalis, Hoffmann, Richter si alții.

O idee care revine constant este aceea a caracterului subiectiv al existentei si al cunoasterii umane: Toate cate vedem, auzim, cugetam, judecam, nu sunt decat creatiuni prearbitrarie ale propriei noastre subiectivitati, iar nu lucruri reale.

Ideea priorismului Kantian, adica despre caracterul subiectiv al timpului si al spatiului: Nu exista nici timp nici spatiu - ele sunt numai in sufletul nostru. Trecut si viitor e in sufletul meu, ca padurea intr-un sambure de ghinda, in infinit asemenea, ca reflectarea cerului insetat intr-un strop de roua.

Viata ca vis (de origine Schopenhaueriana): in fapta lumea-i visul sufletului nostru. Daca lumea este un vis - de ce n-am putea sa coordonam sirul fenomenelor sale cum voim noi ?

Teoria reencarnarilor succesive ale unui suflet etern - teoria metempsihozei: ce esti tu, rege TIĂ? Un nume esti, o umbra! Ce numesti tu pulbere? Pulberea e ceea ce exista in totdeauna tu nu esti decat o forma prin care pulberea trece
Dedublarea, despartirea de umbra, scindarea eului;

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Egoismul, care macina omenirea;

Vointa de a trai (Schopenhauer);

Prozele exprima cautarea, intentia de a gasi tarmul de dincolo.

Miscarea fundamentala este de interiorizare, de cautare a absolutului ideatic si a revelatiei spirituale.

Implicatiile filozofice sunt mai evidente in prozele: Umbra mea, Archaeus, Sarmanul Dionis.

In Umbra mea, plecand de la motivul umbrei pierdute, prozatorul pune in dezbatere unele probleme, ca: subiectivitatea adevarului, caracterul relativ al cunoasterii, posibilitatea dedublarii printr-un simplu act de vointa.

Acelasi idei sunt reluate in Archaeus, cu insistenta asupra teoriei archaeului: Archaeus este singura realitate.

-Dimensiunea fantastica-

Proza lui Mihai Eminescu reprezinta inceputul prozei fantastice romanesti. Prin prozele sale Eminescu prezinta atat viata reala, cat mai ales lumea inchipuirilor sale.

Fantasticul este prezenta in mai multe ipostaze:

a.) fantasticul erudit in Avatarii faraonului TIÄ;

b.) fantasticul popular in Fat-Frumos din lacrima

c.) fantasticul macambru in Iconostaz si fragmentariu

Nota fundamentala a fantasticului eminescian este reflexivitatea, meditatie. Daca la romanticii germani totul este pretext pe aventura, in proza lui Eminescu accentul cade pe sensurile filozofice.

Critica literara a remarcat faptul, ca in proza lui Eminescu exista un mod personal de a concepe si de a trata fantasticul.

In Fat-Frumos din lacrima peste fondul mitic autohton poetul suprapune idei filozofice si modalitati romantice.

In primul rand este vorba de o problematizare moral-filozofica a temei folclorice. Schemele stereotipe ale basmului popular sunt depasite prin spiritualizare si abstractizare, prin frumoase descrieri de natura si de architectura si prin portrete sugestive. in acest sens este semnificativa aprecierea lui Bogdan Duica: putin i-a dat lui Eminescu basmul; mult, aproape tot i-a dat el basmului.

Elemente deosebitoare de basmul popular sunt: punctul de plecare; tristetea imparatului- intunecat si ganditor ca miazanoaptea; traia singur ca un leu imbatranit, slabit de lupte si de suferinte.; nasterea lui Fat-Frumos- nu printr-un miracol folcloric, ci printr-un miracol divin; plecarea de acasa-

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

razbunarea pe imaratul vecin, dusmanit de tata-l sau; impacarea cu imparatul- optiunea personala; calatoria initiatica in imaginarul cosmic; descrierea cladirilor, a spatiului cosmic, descrieri de natura, portrete

Eminescu prezinta initierea personajului in cunoasterea cosmica, paralel cu trairea iubirii absolute.

Fat-Frumos seamana mai mult cu Dionis decat cu alte personaje populare: capacitatea sa de a se misca in timp si spatiu, trecerea de la viata la moarte si invers, posibilitatea sa de a trece limitele dintre viata si vis.

Toate aceste elemente apartin romantismului de origine Kantiana si Schopenhaueriana.

In Archaeus personajul sustine suprematia imaginarii, nevoia de fantastic, de imaginar: De aceea, cand auzim trambita marilor adevaruri sa gandim si sa zicem: vorbe! vorbe! vorbe! S-ascultam povestile caci ele cel putin ne fac sa traim si-n viata altor oameni, sa ne amestecam visurile si gandurile noastre cu ale lor. in ele traieste Archaeus. Poate ca povestea este partea cea mai frumoasa a vietii omenesti. Cu povesti ne leagana lumea, cu povesti ne adormim. Ne trezim si murim cu ele.

Fantasticul se concretizeaza in povesti ale aventurii spiritului uman in vis.

-Dimensiunea realista-

Eminescu a avut in totdeauna un adanc simt al realului; chiar si in aventurile lor onirice personajele fac consideratii sociale, politice, morale.

Unele proze au valoarea unor fiziologii in care Eminescu se dovedeste un bun observator al societatii timpului sau si un talentat portretist: Aur, marire si amor, La curtea cuconului Vasile Creanga, Portretul lui Eremia Chisarita.

-Dimensiunea romantica-

Proza lui Eminescu este esential romantica prin problematica, teme, motive, structura, tipologie, mijloace de realizare, astfel intalnim:

fantasticul, oniricul, cosmicul, neptunicul, iubirea-pasiune, istoria, natura, creatia, populara, geniul, demonul, titanul, timpul, luna, peisajul romantic, motivul umbrei, viata ca vis, metempsihoza, etc. Tipologia este destul de bogata, variata.

In majoritatea prozelor Eminescu pune problema geniului, a oumului superior, care traieste drama inadaptarii. Majoritatea eroilor eminescieni sunt inadaptati romantici, care traiesc profund drama nepotrivirii dintre ideal si real, dintre vis si realitate. Acesti inadaptati superiori, dezamagiti de societatea in care traiesc, sunt spirite rebele, demonice, faustiene, obsedate de absolutul

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

cunoasterii si al iubirii.

Inaderenta la realitate atrage dupa sine nevoia de evadare: in vis, in mijlocul naturii, in trecut, in spatiul cosmic, in singuratate, in credinta in divinatie, magie si speculatie filozofica.

Dionis si Toma Nour in mai mare masura decat celelalte personaje exprima ipostazele demoniei romantice.

Particularitatea lui Toma Nour este ca uneste trasaturile demonului romantic cu activismul unui tanar titan, a unui revolutionar; originalitatea lui rezulta din fuziunea elementului demonic cu sentimentul patriotic.

Dionis reprezinta o ipostaza mai spiritualizata a demonului romantic; el este un titan al spiritului care vrea sa stapaneasca universul, simbol al cutezantei spiritului uman.

Ieronim prezinta caracteristicile comune ale demonului romantic, imbinate insa cu inclinatie spre filozofia lui Schopenhauer; interesanta este evolutia personajului de la un om rece, orgolios, dispretuitor la indragostitul torturat de iubire; este sugerat aici un proces de regenare umana a demonului inceput prin iubire si sfarsit prin intoarcerea la viata elementara a naturii.

Dragostea este prezenta in proza eminesciana in diferite ipostaze de la iubirea adolescentina (La aniversara) la pasiunea devoratoare instinctuala (Cezara) sau la iubirea serafica fara elemente de senzualitate (Sarmanul Dionis).

In nuvela Cezara intalnim defapt o pledoarie pentru dragostea eliberata de prejudecati si conventii, o iubire inteleasa ca o aspiratie spre fericirea cuplului initial (fericire adamica).

Romantismul prozei eminesciene are inainte de toate un caracter protestar; protestul impotriva realitatii ia forma inadaptabilitatii.

Visul reprezinta o tema romantica foarte bine reprezentata in proza eminesciana. in acest sens Eminescu a fost considerat un mare poet al oniricului comparabil cu Jean Paul sau Novalis.

Intalnim in proza eminesciana viziuni onirice, paradisiace de o mare originalitate. Exista la Eminescu o permanenta tendinta de a reface realitatea pe planul visului. in fond Sarmanul Dionis este povestea unui vis in vis. Visul are o valoare compensatoare, in momentele grele, dificile (Toma Nour); personajul se refugiază in vis din fata raului existential.

In proza eminesciana intalnim descrieri de natura in maniera romantica cu o cromatica bogata; de cele mai multe ori preocuparea prozatorului este de a construi un Eden terestru, ca insula lui Eutanasius din Cezara. Acesta se alcatuieste dintr-o mare diversitate de forme, culori, sunete, parfumuri.

Peisajele eminesciene redau o natura revenita la o frumusete primitiva, elementara si strabatuta de un sentiment de vietuire panteista. Nuvela Cezara cuprinde cea mai desavarsita viziune paradisiaca din literatura romana.

In felul cum concepe aceasta insula exista elemente din imaginea indeo-crestina a raiului (cele patru izvoare simbolizeaza cele patru fluvii ale raiului). Nu intamplator, insula reprezinta adevaratul centru al povestirii; nuditatea personajelor se refera la sensul originar metafizic de reintoarcere la primordial.

Insula exercita o anumita magie in sensul ca ea rezolva drama personajelor. Astfel Ieronim nu se indragosteste de Cezara decat in acest spatiu ideal; aici durerea si devenirea au fost suspendate; de exemplu cadavrul lui Eutanasius.

Accesul in acest spatiu ideal este dificil, permis numai acelor oameni, care renuntand la conventiile vietii obisnuite, aspira la puritatea si fericirea inceputului.

Cezara si Ieronim reusesc sa ajunga la aceasta stare prin depasirea conditiei umane si patrunderea intr-o zona sacra.

Spatiul inconjurator al vietii obisnuite reprezinta profanul, caracterizat prin devenire, durere, moarte. Apa, elementul acvatic, simbolizeaza materia prima, originea vietii, increatul; spre deosebire de apa, insula insemna stabilitate, mai precis simbolizeaza creatia.

Insula lui Eutanasius este una transcendentă, unde viata numai este tragica si uimitoare, unde nu exista durere, timp sau moarte.

Personajele eminesciene traiesc aceasta nostalgie spre starea adamica, primara dinaintea pacatului originar.